

KURUMSALLAŞMA VE KURUMSAL GİRİŞİMCİLİK İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Musa ŞANAL*
Hüseyin ÖZGEN**

ÖZET

Kurumsallaşma, işletmenin çevresel değişime duyarlılığı sonucunda gelişen ve bu değişime uyma çabalarıyla oluşan dinamik bir süreçtir. Kurumsal girişimcilik ise, işletme içinde farklı bir yapı kurarak çalışanların girişimci ruhunu teşvik edip, örgütü değişime ve yenilikçiliğe yöneltme sürecidir. Bu çalışmada, örnekleme oluşturan aile işletmelerinde, kurumsallaşma ve bunun bileşenleri sosyal sorumluluk ve profesyonelleşmenin kurumsal girişimcilik ve bunun bileşenleri risk ve proaktiflik üzerindeki etkilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Araştırmada anket yöntemiyle sağlanan veriler, istatistik programı kullanılarak analiz edilmektedir. Bu çalışmada, geliştirilen araştırma hipotezleri, istatistiksel analiz teknikleri kullanılarak sınanmakta, elde edilen bulgular ve değerlendirmeler ışığında çalışmanın örgüt kuramına yaptığı katkı tartışılmakta, bundan sonraki çalışmalara ışık tutabilecek bir takım öneriler geliştirilerek iş dünyasının çalışmanın sonuçlarından nasıl yararlanabileceği üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile İşletmeleri, Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme Kurumsallaşma, Kurumsal Girişimcilik

A RESEARCH ON THE RELATIONSHIP OF INSTITUTIONALIZATION AND INSTITUTIONAL ENTREPRENEURSHIP

ABSTRACT

The effects of change and the efforts made by business firms to adopt themselves to the change is a process that facilitate the institutionalization and institutional entrepreneurship, is a process to structure a different frame to support employees entrepreneurship with the intention of placing the business firms in an innovative route. This study is focused on family businesses, the institutionalization and its components social responsibility and professionalization and institutional entrepreneurship along with the risk and proactivity that have effects on strategic change and modernism. In addition, the effects of demographic factors such as gender, age and education on the institutionalization and institutional entrepreneurship are also covered in this study. Data from the questionnaire have been analyzed by using the statistical techniques.

*Yrd. Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İİBF, Yönetim Organizasyon ABD,
msanal77@hotmail.com

**Prof.Dr., Çukurova Üniversitesi, İİBF, Yönetim Organizasyon ABD,
hozgen@mail.cu.edu.tr

Research hypotheses, have been examined by the statistical techniques and the findings have been investigated on their effects on businesses. Findings and evaluations made with respect to their effects on family businesses.

Key Words: Family Business, Small and Medium Sized Enterprises, Institutionalization, Institutional Entrepreneurship

1.Giriş

Günümüz dünyasında rol alan işletmelerin büyük bir çoğunluğu aile işletmesi niteliğindedir. Aile işletmesi bir veya birden fazla aile üyesinin sahipliğinde ve yönetiminde faaliyetlerini sürdüren işletmeler olarak tanımlanabilir (Shanker ve Astrachan, 1996, s.107; Wortman, 1994, s.3). Aile işletmelerinin en önemli sorunlarından biri sürdürülebilirliklerini devam ettirmektir. İlgili yazın tarandığında ikinci veya üçüncü kuşaktan sonra birçok aile işletmesinin faaliyetini sürdüremediği görülmüştür. Sürdürülebilirliğin sağlanması için kurumsallaşmanın işletme faaliyetlerine uyarlanması gerekir. Kurumsallaşma, işletmenin çevresinde meydana gelen değişimlere uyum sağlaması için belirli standartların işletmeye aktarılması olarak tanımlanabilir. Öte yandan yönetim biliminin en revaçta kavramlarından bir diğeri kurumsal girişimciliktir. Kurumsal girişimcilik, örgüt içinde farklı bir örgüt kurarak çalışanları değişime ve yenilikçiliğe odaklayıp başarılı olmaktır.

Bu çalışmanın amacı, dünya ve Türkiye ekonomisi için önemi gittikçe artan aile işletmelerinde kurumsallaşma kavramının kurumsal girişimcilik üzerindeki etkilerinin ölçülmesini sağlamaktır. Bu iki kavram için incelenen bileşenler, yazın taramasından hareketle, kurumsallaşma için; sosyal sorumluluk ve profesyonelleşme olarak belirlenirken; kurumsal girişimcilik için risk ve proaktiflik olarak belirlenmiştir. Bu çalışmanın kapsamı, İstanbul Sanayi Odası tarafından belirlenen İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşunun kurumsallaşma düzeyinin kurumsal girişimcilik düzeyi üzerindeki etkisinin incelenmesi olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmanın saha araştırması için kullanılan anket formunda demografik göstergelere ilaveten katılımcıların kurumsallaşma düzeylerini ölçmek için Wallace (1995), Miller (2003), Apaydın (2007), Güngör Ak (2010), Reid, Dunn, Cromie ve Adams (1999), Karpuzoğlu (2000), Tavşancı (2009) tarafından geliştirilen 46 maddelik kurumsallaşma değişkeni ölçeği oluşturulmuş ve daha sonra kurumsallaşma değişkenini ölçmek için kullanılan 46 madde faktör analizine tabi tutulduğunda bazı maddelerin aynı anda birden fazla faktörde yüksek yüklerle sahip oldukları saptanmıştır. Faktör analizinin varsayımına uymayan bu tipteki 12 madde analizlerden çıkarılmış ve geriye kalan 34 maddeyle analize devam edilmiştir. Kurumsal girişimcilik değişkeni için; Zahra (1993), Zahra (1996), Yılmaz ve Diğerleri (2005), Danışman ve Erkocaoğlan (2007), Lumpkin ve Dess (2001) tarafından geliştirilen 19 maddelik ölçek kullanılmıştır. Bu maddeler faktör analizine tabi tutulduğunda bütün maddelerin analize uygun olduğu görülmüştür.

2. Kurumsallaşma Bileşenlerinin Kurumsal Girişimcilik Bileşenleri Üzerine Etkileri

Araştırma verilerini değerlendirmek üzere a ve b grubuna ayrılan toplam 4 adet hipotez geliştirilmiştir. Bu hipotezlerin amacı kurumsallaşma bileşenlerinin kurumsal girişimcilik bileşenleri üzerindeki etkisini sınamaktır. İlk olarak, kurumsallaşma bileşenlerinden sosyal sorumluluk bileşeninin kurumsal girişimcilik bileşenleri üzerindeki etkisini sınamak amacıyla geliştirilen $H_{1,2a-b}$ hipotezleri oluşturulmuştur. Bu hipotezler sosyal sorumluluğun kurumsal girişimcilik bileşenleri ile negatif veya pozitif bir ilişkiye sahip olabileceği ihtimaliyle geliştirilen hipotezlerdir. Diğer grup, $H_{3,4a-b}$ hipotezleri olup bu grup kurumsallaşma bileşenlerinden profesyonelleşmenin kurumsal girişimcilik bileşenleri üzerindeki negatif veya pozitif etkisini incelemek amacıyla geliştirilen hipotezlerdir. Aşağıda araştırma için kullanılan hipotezler gösterilmiştir.

Sosyal sorumluluk bileşeninin kurumsal girişimcilik bileşenleri üzerindeki etkisi

H_{1a} : İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ile risk alma eğilimleri arasında pozitif bir ilişki vardır.

H_{1b} : İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ile risk alma eğilimleri arasında negatif bir ilişki vardır.

H_{2a} : İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ile proaktiflik eğilimleri arasında pozitif bir ilişki vardır.

H_{2b} : İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ile proaktiflik eğilimleri arasında negatif bir ilişki vardır.

Profesyonelleşme bileşeninin kurumsal girişimcilik bileşenleri üzerindeki etkisi

H_{3a} : İşletmelerin profesyonelleşme düzeyi ile risk eğilimleri arasında pozitif bir ilişki vardır.

H_{3b} : İşletmelerin profesyonelleşme düzeyi ile risk eğilimleri arasında negatif bir ilişki vardır.

H_{4a} : İşletmelerin profesyonelleşme düzeyi ile proaktiflik eğilimleri arasında pozitif bir ilişki vardır.

H_{4b} : İşletmelerin profesyonelleşme düzeyi ile proaktiflik eğilimleri arasında negatif bir ilişki vardır.

3. Araştırma Yöntemi

Çalışmanın bu bölümünde hipotez ve araştırma modelinin test edileceği örneklem grubunun seçimi, örneklem grubuna uygulanacak veri toplama aracının oluşturulması, verilerin toplanması, anket dönüş oranı ve araştırma hipotezlerini test etmek amacıyla toplanan veriler üzerinde yapılan analiz yöntemleri yer almaktadır.

3.1. Örneklem Seçimi

Saha çalışmasının çerçevesi, kurumsallaşma ve kurumsal girişimcilik kavramını ele alan örgüt araştırmacılarının yaptıkları çalışmalardan oluşan birincil veriler incelendikten sonra belirlenmiştir. Yapılan yazın taramasında kurumsallaşma ve kurumsal girişimcilik faktörlerini değerlendirmek için daha çok aile işletmelerinin tercih edildiği saptanmıştır. Yapılan bu araştırmaların ışığında, kurumsallaşma ve kurumsal girişimcilik arasındaki ilişkiyi incelemek için Türkiye'deki aile işletmelerinin ele alınmasına karar verilmiştir. Gerek aile işletmelerinin büyük bir çoğunluğunun KOBİ niteliğinde olması gerekse maddi ve zaman kısıtları nedeniyle araştırma İstanbul Sanayi Odası'nın açıkladığı II. 500 büyük Sanayi Kuruluşu üzerinde yapılmıştır. II. 500 büyük Sanayi Kuruluşu grubunun çoğunluğunun aile işletmesi niteliğinde olması, bu grubun tercih edilmesindeki en önemli etkidir.

3.2. Verilerin Toplanması

Aile işletmelerinde kurumsallaşma ve kurumsal girişimcilik kavramlarını farklı açılardan ele almış yazın incelemesi sonucunda oluşturulan hipotezlerin geçerliklerinin sınanması amacıyla veri toplama sürecinde araştırma modeline uygun olarak oluşturulan anket formu ile hem sayısal hem de sayısal olmayan veriler toplanmıştır. Anket formu, demografik bilgilerin ele alındığı kısma ek olarak katılımcıların kurumsallaşma ve kurumsal girişimcilikle ilgili görüşlerine dair fikir edinmek amacıyla oluşturulmuş üç bölümden ibarettir.

3.3. Güvenilirlik Analizleri

Çalışmada kullanılan kurumsallaşma ve kurumsal girişimcilik değişkenlerinin güvenilirliğine ilişkin veriler, ölçek maddeleri arasındaki korelasyonun ortalamasına dayanan Cronbach Alfa katsayısı kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışmada ölçülen değişkenlere ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 1'de gösterilmektedir. Tablo 1'de görüleceği üzere kurumsallaşma ve kurumsal girişimcilik ölçeklerinin Cronbach Alfa değerleri sırasıyla 0,908 ve 0,843'dür. Cronbach Alfa değerleri 1'e oldukça yakın olduğundan ankette kullanılan her iki ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak bu ölçekler oldukça güvenilir kabul edilerek tüm maddelerinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Tablo.1

Araştırmada Kullanılan Ölçeklere İlişkin Güvenirlik Değerleri

Değişken	Madde Sayısı	Cronbach Alfa
Kurumsallaşma Düzeyi	13	,908
Profesyonelleşme	6	,881
Sosyal Sorumluluk	7	,935
Kurumsal Girişimcilik	9	,843
Risk	5	,834
Proaktiflik	4	,852

*Faktör Analizi Sonrasındaki Cronbach Alfa Değerleri

3.4. Anketlerin Dağılımı ve Dönüş Oranı

Araştırmaya veri toplamak amacıyla hazırlanan anket formlarının dağıtılması ve toplanması uygulama koşullarından kaynaklanabilecek hataları ve olumsuzlukları en aza indirgeyebilmek için araştırmacı kontrolünde gerçekleştirilmiştir. Firmalara anket formları; e-posta, kargo ve bizzat dağıtılarak ulaştırılmıştır. Araştırmacı tarafından toplanan doldurulmuş anket formlarının uygunluk açısından değerlendirilmesi sonucunda 3 adet anket formunun uygun şekilde doldurulmadığı için değerlendirme kapsamına alınmamasına karar verilmiştir. Değerlendirmeye uygun bulunan anket formu sayısı 102 adettir. Buna göre, anketlerin geri dönüşüm oranı %20,4 olarak gerçekleşmiştir. Araştırmada belirlenen örneklemin sayısı ve genel olarak dönüşüm oranı yapılacak olan istatistiksel analizler için yeterli bulunmuştur.

3.5. Verilerin Analiz Yöntemi

Araştırma sonucunda toplanan 102 ankete ait veriler üzerinde çalışma hipotezlerine yönelik ilgili analizler yapılmıştır. Araştırmanın bu aşamasında her iki ölçeğe de faktör analizi uygulanarak boyut indirgemesine gidilmiş ve ankette yer alan maddelerin beklenen boyutlara düşüp düşmedikleri araştırılmıştır. Faktör analizinde korelasyon matrisine temel bileşenler yöntemi uygulanmış olup anlamlı isimler verebilmek amacıyla faktörler varimax yöntemiyle döndürülmüştür. Veri setinin faktör analizine uygun olup olmadığını tespit etmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ölçütü ve Bartlett küresellik testi kullanılmıştır. Faktör analizinde değişkenlerin birbirleriyle ilişkili olması gerektiğinden korelasyon matrisi incelenmiş ve varsa diğer maddelerle anlamlı korelasyonları olmayan ifadeler belirlenmiştir. Kurumsallaşma düzeyinin kurumsal girişimcilik üzerindeki etkisi incelenirken regresyon analizine başvurulmuştur. Burada bağımsız değişkenler kurumsallaşma düzeyi faktörleri olup bu faktörler “Sosyal Sorumluluk” ve “Profesyonelleşme” şeklindedir. Kurumsal girişimcilik için elde edilen “Risk” ve “Proaktiflik” faktörleri her seferinde bağımlı değişken olarak alınmıştır.

4. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, katılımcıların demografik özellikleri, kurumsallaşma (tutarlılık, sosyal sorumluluk, profesyonelleşme, özerklik, formalleşme, şeffaflık) ve kurumsal girişimcilik (risk, stratejik yenilenme, proaktiflik, yenilikçilik) düzeylerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim düzeyi olarak belirlenen değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için ANOVA analizi ve kurumsallaşma ve kurumsal girişimcilik arasındaki ilişkilerini incelemeye yönelik adimsal regrasyon analizi bulgularına yer verilmektedir.

4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan 102 adet katılımcının % 57,8'i (59) baylardan, % 42,2'si bayanlardan oluşurken, bunların % 73,5'i (75) lisans diğerleride yüksek lisans ve lise mezunlarından meydana gelmektedir. Katılımcı işletmelerin % 52'si (53) 2. nesil, %

14,7'si (15) 3. nesil işletme olup, bu işletmelerde çalışanların % 46,1'i (47) 31-40 yaş aralığında, % 2,9'u (3) 51-60 yaş aralığında yer almaktadır. Çalışanların ortalama çalışma süresi 7,43 yıldır.

4.2. Katılımcıların Anket Sorularına Verdikleri Cevapların Demografik Özelliklerine Göre Farklaşması

ANOVA sonuçları katılımcıların profesyonelleşme düzeylerinin cinsiyetlerine göre ($p=,001<,05$) farklılaştığını gösterirken diğer değişkenler arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Katılımcıların, kurumsallaşma bileşeni olan profesyonelleşme düzeylerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim düzeyi değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçları Tablo 2'de gösterilmektedir. Buna göre, işletmelerin profesyonelleşme düzeyinin, işletmede çalışan bay ve bayan personel sayısından etkilendiği görülürken, yaş ve öğrenim düzeyi değişkenlerinin profesyonelleşme düzeyi ile herhangi bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür.

Tablo.2

Katılımcıların Profesyonelleşme Düzeylerinin Demografik Özelliklerine Göre Farklaşması

Bağımsız Değişken	Değişimin Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi (sd)	Ortalama Kare (ms)	F	P
Cinsiyet	Gruplar Arası	9,848	1	9,848	10,804	,001
	Gruplar İçi	91,152	100	,912		
	Toplam	101,000	101			
Yaş	Gruplar Arası	3,167	3	1,056	1,058	,371
	Gruplar İçi	97,833	98	,998		
	Toplam	101,000	101			
Öğrenim Düzeyi	Gruplar Arası	,249	2	,124	,122	,885
	Gruplar İçi	100,751	99	1,018		
	Toplam	101,000	101			

4.3. Kurumsallaşma ve Kurumsal Girişimcilik Arasındaki İlişkiler

Bu bölümde geliştirilen hipotezler doğrultusunda kurumsallaşma bileşenlerinin kurumsal girişimcilik bileşenleri üzerindeki etkilerini saptamaya yönelik olarak adimsal regresyon analizi yapılmış ve bunun sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Adimsal Regresyon analizi sonucunda aralarında ilişki tespit edilen değişkenler aşağıda gösterilmiştir.

4.3.1. Sosyal Sorumluluk ile Risk Arasındaki İlişki

Tablo 3'de sosyal sorumluluk ve risk ilişkisi ele alınmıştır. Tablodaki veriler incelendiğinde P değeri (0,035), β değeri (-0,209)'dur. P'nin 0,05'den küçük olması bu iki değişken arasında %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olduğunu

göstermektedir. R^2 (0,044) değeri ise sosyal sorumluluğun risk üzerinde çok düşük bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Bu durumda işletmelerin sosyal sorumlulukları arttıkça risk düzeylerinin azalacağı söylenebilir. Sosyal sorumluluk işletmelerin çalışanlarına ve çevresine olan duyarlılığı olarak özetlenebilir. Risk ise işletmenin kaybetme olasılığını göz önünde bulundurup bir sorumluluk yüklenmesidir. Dolayısıyla sosyal sorumluluğun artması gerek çevreye gerekse çalışanlara karşı risk üstlenilmesini azaltabilir.

Tablo.3

Sosyal Sorumluluk ile Risk Arasındaki İlişkiye Yönelik Regresyon Analizi

	R^2	Standart Hata	Standartlaştırılmış β Değeri	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
Sabit		,097		,000	1,000
Sosyal sorumluluk	,044	,098	-,209	-2,137	,035

a. Bağımlı Değişken: Risk

Bu iki değişken arasındaki ilişkiyi incelemek üzere geliştirilen, “İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ile risk alma eğilimleri arasında negatif bir ilişki vardır” hipotezi (H_{1b}) kabul edilirken, “İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ile risk alma eğilimleri arasında pozitif bir ilişki vardır” hipotezi (H_{1a}) reddedilmiştir. Hipotezlerin geliştirildiği bölüm 3’de sosyal sorumluluk ve risk arasında negatif bir ilişkinin olacağı öngörülmüştür. Araştırma bulgularında işletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi arttıkça riske girme eğilimlerinin azalacağı yönünde sonuç verdiği için yapılan öngörü ve ulaşılan sonuçların örtüştüğü söylenebilir.

4.3.2. Sosyal Sorumluluk ile Proaktiflik Arasındaki İlişki

Proaktiflik, işletmelerin rakiplerine göre yeni ürünleri, teknolojileri ve yönetim tekniklerini daha önce sunması ve pazar liderliğini yakalamasıdır (Covin ve Slevin, 1989; Antoncic ve Hisrich, 2001). Sosyal sorumluluğun temelleri arasında yer alan vekillik prensibinin boyutlarından bir tanesi, kısa dönemli maksimum karlılık yerine uzun dönemli optimal karlılığı hedefleme olarak belirtilmiştir. Proaktifliğin işletmeye uyarlanması için uzun dönemli kar beklentisi içinde olmak gerekir çünkü yenilik maliyetli bir süreçle başlar ve başarılı olunduğu takdirde karlılık getirir. Dolayısıyla sosyal sorumluluk düzeyi yüksek olan işletmelerin proaktiflik düzeylerinde yüksek olacağı söylenebilir. Araştırmaya katılan işletmelerden elde edilen veriler regresyon analizi ile değerlendirildiğinde de aynı sonuca varılmıştır. Tablo 4’de sosyal sorumluluğun proaktiflikle ilişkisine yönelik regresyon analizi gösterilmektedir. Tablodaki veriler incelendiğinde P değeri (0,021), β değeri (0,220)’dir. P’nin 0,05’den küçük olması bu iki değişken arasında %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. R^2 (0,014) değeri ise sosyal sorumluluğun proaktiflik üzerinde çok düşük bir etkisinin olduğunu göstermektedir.

Tablo.4

Sosyal Sorumluluk ile Proaktiflik Arasındaki İlişkiye Yönelik Regresyon Analizi

	R ²	Standart Hata	Standartlaştırılmış β Değeri	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
Sabit		,093		,000	1,000
Sosyal sorumluluk	,014	,094	,220	2,344	,021

a. Bağımlı Değişken: Proaktiflik

Buna göre, “İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ile proaktiflik eğilimleri arasında pozitif bir ilişki vardır” ifadesine sahip olan H_{3a} hipotezi kabul edilirken, “İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ile proaktiflik eğilimleri arasında negatif bir ilişki vardır” ifadesine sahip olan H_{3b} hipotezi reddedilmiştir. Hipotezlerin geliştirildiği Bölüm 3’de sosyal sorumluluk düzeyi ile proaktiflik arasında pozitif bir ilişki beklenmiştir. Araştırma sonuçları da, işletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ve proaktiflik düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir.

4.3.5. Profesyonelleşme ile Risk Arasındaki İlişki

İşletmenin profesyonelleşmesi, işletme ikliminin profesyonel çalışanların özelliklerini destekleyecek şekilde geliştirilmesiyle birlikte yönetimde profesyonellerin istihdam edilmesi ve işletmenin sektördeki profesyonel ve sektörel kurumlara ilişki içerisinde bulunması olarak tanımlanabilir (Kostova, 1999, s.312; Staggenborg, 1988, s.590; Yazıcıoğlu ve Koç, 2009, s.500). Risk işletme yönetiminin sonucu tahmin edilemeyen girişimlerde bulunmasıdır. Tablo 5’deki bulgular değerlendirildiğinde, P’nin 0,941 değerine sahip olduğu ve bu değer 0,05 değerinden büyük olması sonucunda profesyonelleşmenin risk düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür.

Tablo.5

Profesyonelleşme ile Risk Arasındaki İlişkiye Yönelik Regresyon Analizi

	R ²	Standart Hata	Standartlaştırılmış β Değeri	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
Sabit		,094		,000	1,000
Profesyonelleşme	-	-	-	-	0,941

a. Bağımlı Değişken: Risk

Profesyonelleşme ve risk ilişkisi üzerine kurulan “İşletmelerin profesyonelleşme düzeyi ile risk eğilimleri arasında pozitif bir ilişki vardır” hipotezi (H_{9a}) ile, “İşletmelerin profesyonelleşme düzeyi ile risk eğilimleri arasında negatif bir ilişki vardır” hipotezi (H_{9b}) reddedilmiştir. Hipotezlerin geliştirildiği bölüm 3’de profesyonelleşme düzeyi ile risk düzeyi arasında pozitif bir ilişkinin olabileceği beklenirken, araştırma bulguları, iki değişken arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını göstermektedir.

4.3.6. Profesyonelleşme ile Proaktiflik Arasındaki İlişki

Tablo 6’da profesyonelleşmenin proaktiflik üzerindeki etkisini ortaya çıkarmak amacıyla uygulanan regresyon analizi bulguları gösterilmiştir. Tablodaki veriler incelendiğinde P değeri (0,018), β değeri (0,226)’dir. P’nin 0,05’den küçük olması bu iki değişken arasında %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. R^2 (0,014) değeri ise profesyonelleşmenin proaktiflik üzerinde çok düşük bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Buna göre araştırmaya katılan işletmelerde profesyonelleşme düzeyi arttıkça proaktiflik düzeyi de artacaktır. Araştırmanın ana kütlesi aile işletmeleridir, bu işletmelerinde en önemli sorunlarından birisi kurumsallaşamamaktır. Kurumsallaşmanın bileşenlerinden biri olan profesyonelleşme düzeyinin aynı zamanda kurumsal girişimcilik bileşenlerinden proaktiflik düzeyi ile pozitif ilişkiye sahip olması kurumsal yönetim tarzının önemini göstermiştir. Profesyonel yönetim anlayışının diğerlerine göre daha proaktif bir bakış açısına sahip olması içinde buldukları sektörde mesleki tecrübe ve bilgi birikimine sahip olmalarına bağlı olabilir.

Tablo.6

Profesyonelleşme ile Proaktiflik Arasındaki İlişkiye Yönelik Regresyon Analizi

	R^2	Standart Hata	Standartlaştırılmı ş β Değeri	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
Sabit		,094		,000	1,000
Profesyonelleşme	,14	,094	,226	2,417	,018

a. Bağımlı Değişken: Proaktiflik

Bu ilişki için geliştirilen hipotezler değerlendirildiğinde “İşletmelerin profesyonelleşme düzeyi ile proaktiflik eğilimleri arasında pozitif bir ilişki vardır” hipotezi (H_{11a}) kabul edilirken, “İşletmelerin profesyonelleşme düzeyi ile proaktiflik eğilimleri arasında negatif bir ilişki vardır” hipotezi (H_{11b}) reddedilmiştir. Profesyonelleşme düzeyi ile proaktiflik düzeyi arasında pozitif bir ilişkinin olabileceği beklenmektedir, araştırma bulguları da bu iki değişken arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu ve profesyonelleşme düzeyi arttıkça proaktiflik düzeyinin de artacağını göstermiştir. Tablo 7’de araştırma bulgularına yer verilmiştir.

Tablo.7
Araştırma Bulguları ve Değerlendirmeler

Hipotezler	Araştırma Bulguları	Değerlendirme
H ₁ a: İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ile risk alma eğilimleri arasında pozitif bir ilişki vardır.	İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ile risk arasında negatif bir ilişki vardır.	H ₁ a hipotezi reddedilirken, H ₁ b hipotezi kabul edilir.
H ₁ b: İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ile risk alma eğilimleri arasında negatif bir ilişki vardır.		
H ₂ a: İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ile proaktiflik eğilimleri arasında pozitif bir ilişki vardır.	İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ile proaktiflik arasında pozitif bir ilişki vardır.	H ₃ a hipotezi kabul edilirken, H ₃ b hipotezi reddedilir.
H ₂ b: İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyi ile proaktiflik eğilimleri arasında negatif bir ilişki vardır.		
H ₃ a: İşletmelerin profesyonelleşme düzeyi ile risk eğilimleri arasında pozitif bir ilişki vardır.	İşletmelerin profesyonelleşme düzeyi ile risk arasında ilişki yoktur.	H ₃ a ve H ₃ b hipotezi reddedilmiştir.
H ₃ b: İşletmelerin profesyonelleşme düzeyi ile risk eğilimleri arasında negatif bir ilişki vardır.		
H ₄ a: İşletmelerin profesyonelleşme düzeyi ile proaktiflik eğilimleri arasında pozitif bir ilişki vardır.	İşletmelerin profesyonelleşme düzeyi ile proaktiflik arasında pozitif bir ilişki vardır.	H ₁ ₁ a hipotezi kabul edilirken, H ₁ ₁ b hipotezi reddedilir.
H ₄ b: İşletmelerin profesyonelleşme düzeyi ile proaktiflik eğilimleri arasında negatif bir ilişki vardır.		

5.Sonuç

Aile işletmelerinin en önemli sorunları, diğer kuşaklara devir konusu ve yaşam sürelerinin kısalığıdır. Türkiye’de 1924–1984 arasındaki dönemde yer alan aile işletmelerinin % 70’i üçüncü kuşağa ulaşamamıştır (Pazarcık, 2004, s.35; Tekinkuş, 2008). Gerek ülkemiz gerekse dünya ekonomisi açısından büyük öneme sahip aile işletmelerinin süreklilikleri için birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarla ilgili yazın tarandığında elde edilen bulguların geneli aile işletmelerinde sürekliliğin kurumsallaşma yoluyla sağlanabileceğine işaret etmektedir. Kurumsallaşma; çevresel değişime uyum sağlayabilmek için belirli standartların örgüte aktarılmasıdır. Kurumsallaşma sonucunda, işletmelerde belirli standartlar ve prosedürler geliştirilerek işletmenin verimliliği artırılmaktadır. Aile işletmelerinin sürdürülebilirlikleri için kurumsallaşmanın işletme yapısına uyarlanması gerekir. Kurumsallaşmış aile işletmelerinde nepotizm (kayırmacılık), rol kargaşası, belirsizlik gibi olumsuzluklar giderilebilir.

Kurumsallaşma, belirli standartların yanı sıra işletmede yenilikçiliğide teşvik eden bir süreçtir, bu aşamada yenilikçiliğin işletmeye uyarlanması için kurumsal girişimcilik faaliyetlerinin güçlendirilmesi yerinde bir adım olacaktır. Kurumsal girişimcilik kavramının çok revaçta olmasının nedenlerinden biri, kurumlara kendi

çalışanlarının ve yöneticilerinin yenilikçi yeteneklerini işlerinde kullanmalarına izin vermesidir (Sharma ve Chrisman, 1999; Thomson ve Mc Namara, 2001). Bu çalışmada, aile işletmelerinde, kurumsallaşma düzeyinin kurumsal girişimcilik üzerindeki etkilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Yapılan yazın taramasından elde edilen, kurumsallaşma bileşenlerinin (sosyal sorumluluk ve profesyonelleşme) kurumsal girişimcilik bileşenleri (risk ve proaktiflik) üzerindeki etkileri incelenmiştir. Ayrıca kontrol değişkenleri olarak belirlenen cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi gibi çalışanların demografik özelliklerinin, kurumsallaşma ve kurumsal girişimcilik değişkenleri üzerindeki etkilerinin ölçülmesi de çalışmanın diğer bir amacıdır.

Cinsiyet, yaş ve öğrenim düzeyi gibi demografik göstergelerin kurumsallaşma ve kurumsal girişimcilik üzerindeki etkisi ANOVA yöntemiyle analiz edilmiş olup sadece kurumsallaşmanın profesyonelleşme düzeyinin cinsiyetlere göre ($p=,001<,05$) farklılaştığı görülmüştür. Buna göre, işletmedeki bay ve bayan çalışan sayısına göre profesyonelleşme düzeyinde değiştiği söylenebilir. Araştırmada kurumsallaşma bileşenlerinin kurumsal girişimcilik bileşenleri üzerindeki etkileri adımsal regresyon analizi yoluyla incelenmiştir. Bu analize göre; kurumsallaşmanın sosyal sorumluluk bileşeni ile kurumsal girişimciliğin proaktiflik bileşeni pozitif bir ilişkiye sahip olurken, risk bileşeni ile negatif bir ilişkiye sahip olmuştur. Ayrıca kurumsallaşmanın profesyonelleşme bileşeni, kurumsal girişimciliğin proaktiflik bileşeni ile pozitif bir ilişkiye sahip olmuştur.

Sonuç olarak, günümüz işletmelerinin en önemli sorunlarından birisi olan sürdürülebilirliğin en etkin çözümü kurumsallaşma olarak görülebilir. Bunun yanı sıra işletmelerde kurumsallaşma ve kurumsal girişimcilik bir arada yürütülebildiğinde, işletmeler esnek ve yenilikçi bir karaktere sahip olabilir.

Kaynakça

- Danışman, A., Erkocaoğlu, E. (2007). Kurumsal girişimcilik ve firma performansı: imkb'de işlem gören firmalar üzerinde bir araştırma, *İktisat İşletme ve Finans*, 22(11), 82-101.
- Genç N., Karcioğlu F. (2004). Aile işletmelerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri-bir uygulama, *1.Aile İşletmeleri Kongresi Kongre Kitabı*: 20-32, İstanbul: Kültür Üniversitesi Yayınları.
- Karpuzoğlu, E. (2000), Aile işletmelerinin kurumsallaşma düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma, (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi), İstanbul.
- Lumpkin, G. T., Dess, G. G. (2001). Linking two dimensions of entrepreneurial orientation to firm performance: the moderating role of environment and industry life cycle, *Journal of Business Venturing*, 16, 429-451.
- Miller, D.L.S. (2003). Lost in time intergenerational succession, change, and failure in family business, *Journal of Business Venturing*, 18 (4), 513-531.
- Pazarçık, O. (2004). Aile işletmelerinin tanımı kurumsallaşması ve yönetişimi, *1.Aile İşletmeleri Kongresi*, İstanbul: Kültür Üniversitesi.
- Reid R., Dunn B., Cromie S., Adams J. (1999). Family orientation in family firms: a model and some empirical evidence, *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 6 (1), 55-67.

- Shanker, M. C. & Astrachan J.H. (1996). Myths and realities: family businesses contribution to the us economy—a framework for assessing family business statistics, *Family Business Review*, 9(2), 107–123.
- Sharma, P., Chrisman, J. J. (1999).“Toward a reconciliation of the definitional issues in the field of corporate entrepreneurship, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 23(3), 11–27.
- Tavşancı, S. (2009). Firmalardaki kurumsallaşma düzeyinin rekabet gücüne etkisi üzerine bir araştırma. (Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2009).
- Tekinkuş, M. (2008). *Aile şirketleri ve kurumsallaşma*, <http://www.akdeniz ofset.com/gazete/arsiv/19042006/haber-2.htm>.
- Thomson, N., Mcnamara, P. (2001). Achieving post-acquisition success: the role of corporate entrepreneurship, *Long Range Planning*, 34 (6), 669-697.
- Yılmaz C., Alpkan L., Ergun E. (2005). Cultural determinants of customer- and learning-oriented value systems and their joint effects on firm performance, *Journal of Business Research*, 58 (10), 1340-1352.
- Zahra, S. A. (1993). Environment, corporate entrepreneurship and financial performance: a taxonomic approach, *Journal of Business Venturing*, 8 (4), 319–340.